

7. De politie moet (correct) optreden

DE POLITIE HEEFT DE PLICHT OM CORRECT OP TE TREDEN...

“Legitimacy is the right to rule and the recognition by the ruled of that right¹²⁶”. Het betreft hier zonder twijfel het moeilijkst na te streven doel voor een politieorganisatie. Het belang van een rechtmatig politieoptreden is vaak doorslaggevend om het vertrouwen en de tevredenheid van de burger te behouden, het gaat om de sociale legitimiteit van de politie. Maar diezelfde vertrouwensband wordt uitgehold door elk onrechtmatig en/of onevenredig gebruik van dwang en/of geweld. Als de burger de mening is toegedaan dat er bij een politieoptreden gerechtvaardigde dwang en/of geweld werd gebruikt, dan zal de bevolking dit ook vlugger aanvaarden. In die optiek kan worden verwezen naar een onderzoek¹²⁷ van 2011 uitgaande van de Nederlandse Politieacademie over het gezag van de politie waaruit blijkt dat het *“gezag toeneemt als er meer aandacht is voor de-escalerende en neutraliserende activiteiten”*. De grote uitdaging bestaat er dan ook in om *“de (dreiging met) geweld te realiseren zonder verlies aan legitimiteit”*. En dat is allerm minst gemakkelijk in een samenleving door de spagaatsituatie¹²⁸ waarin de politie zich bevindt; enerzijds werkt zij in allerlei netwerken samen met anderen, maar tegelijkertijd moet zij als organisatie ook haar operationele onafhankelijkheid bewaren en kunnen tussenkomen, met geweld als het moet. Dit is niet altijd eenvoudig om te begrijpen voor de bevolking en zal trouwens ook nooit door iedereen worden aanvaard. De ene burger is immers de andere niet.

Het is derhalve belangrijk dat in een plurale samenleving de politie maar één ding kan doen, namelijk vertrouwen centraal stellen, zonder aanzien des persoons en volgens het recht optreden, waarbij de rechtshandhaving eerlijk, strak en doortastend moet zijn en het geweldsmonopolie, legaal, subsidiair en proportioneel wordt uitgeoefend.

Uit een Belgische onderzoek¹²⁹ blijkt dat het vertrouwen door de burger in de politie in belangrijke mate beïnvloed wordt door :

- de neutraliteit in het beslissingsproces;
- een waardige en respectvolle behandeling;
- een gelijke behandeling;
- de mate waarin de burger wordt gehoord;
- de uitleg die wordt gegeven.

Deze principes komen ook aan bod in een recent initiatief¹³⁰ van enkele politiezones inzake “professioneel profileren”. Profileren is noodzakelijk om de politie toe te laten bepaalde kenmerken inzake gedrag en op fysiek en psychologisch vlak in verband te brengen met bepaalde misdrijven om op basis hiervan beslissingen te kunnen nemen met het oog op het

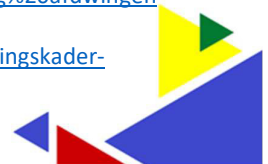
¹²⁶ Beetham, D. (1991). The Legitimation of Power. London: Palgrave Macmillan.

¹²⁷ Zie <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/83444.pdf>

¹²⁸ In de literatuur vaak omschreven als “handhavingsparadox”. De paradox bestaat erin dat de roep van de burger om expliciete politionele tussenkomst vaak groot is, maar van zodra de politie daadwerkelijk intervenueert de kritiek op haar handelen aanzienlijke proporties aanneemt.

¹²⁹ Van Damme, A. (2014). Vertrouwen winnen of gezag afdwingen?, Cahiers Politiestudies, nr. 31, 121-140. Zie <http://www.politiestudies.be/userfiles/image/Anjuli%20Vertrouwen%20winnen%20of%20gezag%20afdwingen.pdf>

¹³⁰ Zie <https://www.politie.be/5906/nieuws/persbericht-vier-politiezones-ondertekenen-handelingskader-professioneel-profileren-0>

arresteren van verdachten. Op zich stelt profilering door de politie dus geen probleem. Wanneer wordt profilering dan toch problematisch? Volgens een brochure¹³¹ van de Antwerpse politie is dit het geval *“als er geen specifieke info is om individuele verdachten te identificeren en als een profiel enkel wordt gebruikt dat is gebaseerd op algemene kenmerken zoals huidskleur, etniciteit of religie en niet op gedrag. Dit noemen we etnisch profileren. Etnisch profileren is niet alleen discriminerend, maar is bovendien niet effectief en efficiënt gebleken in het politiewerk en in de strijd tegen criminaliteit”*. In het kader van het “professioneel profileren” voorziet een handelingskader in geval van een identiteitscontrole in een aantal richtlijnen bij elke fase met het oog op het uitsluiten van elke willekeur. Professioneel profileren zet in op, naast objectieve redenen om over te gaan tot de controle en het uitleggen waarom de controle plaatsvindt, een correcte omgang met degene die wordt gecontroleerd. De manier waarop de burger wordt aangesproken is derhalve zeer belangrijk. Dit uitgangspunt wordt gedeeld door de Korpschefs van de politiezones Brussel-Zuid en Brussel-West in een gezamenlijk interview van 28.11.2020 in de Standaard: *“Politiemensen moeten beleefd zijn, hun uniform piekfijn in orde.”*

Professioneel profileren moet dus het uitgangspunt worden binnen alle politiediensten, wat niet wegneemt dat niet in alle situaties deze aanpak succesvol zal zijn. Politiemensen worden immers geconfronteerd met personen die onder invloed zijn van drank of drugs, die psychisch onstabiel zijn, die op de vlucht zijn of die gewoon de politie haten en die nooit akkoord zullen gaan met een politieoptreden, hoe correct dit ook verloopt. Dat mag er de politie evenwel niet van weerhouden dit concept niet veralgemeend toe te passen.

.... DE POLITIE HEEFT DE PLICHT OM OP TE TREDEN

“Legitimacy is the right to rule and the recognition by the ruled of that right” betekent dus dat de politie de plicht heeft om op te treden, telkens als dit noodzakelijk is, en dat degene die het voorwerp uitmaakt van het optreden moet erkennen dat de politie het recht heeft om op te treden. Artikel 124 van de wet op de geïntegreerde politie waarborgt *“de uitoefening van het gezag”* en in uitvoering van artikel 125 moeten politieambtenaren *“gevolg geven aan elke oproep in verband met het vervullen van de dienst”*. Artikel 123 van deze wet herinnert aan de algemene opdracht waarmee de politieambtenaren zijn belast, namelijk bijdragen aan het beschermen van de burgers, hen bijstaan, en wanneer de omstandigheden het vereisen de wet doen naleven en de openbare orde handhaven en dit alles met respect voor de rechten van de mens en voor de fundamentele vrijheden.

En ja, de politie wordt daarbij soms misbruikt door burgers. Deze vaststelling blijkt uit een rapport¹³² rond politionele selectiviteit van UNIA aangezien de politie in een deel van haar tussenkomsten blijkt te worden “gestuurd” door de burger aangezien die burger om deze of gene reden om een tussenkomst vraagt. Het is dus niet altijd de politieman zelf die op eigen initiatief beslist om tussen te komen. Sommige van de door de burger gestelde vragen tot tussenkomst zijn discriminerend. Als voorbeeld wordt er verwezen naar een vraag van een

¹³¹ Zie

https://www.politieantwerpen.be/sites/default/files/pictures/diversiteit/Professioneel%20profilieren_fiche_DE_F.pdf

¹³² Zie

https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_Politionele_Selectiviteit_Unia_-_NL.pdf, pagina 13 en 14.

persoon om *drie Afrikanen te arresteren omdat ze zeker drugs aan het verkopen waren*". Voor UNIA is het problematisch dat *"een politieorganisatie automatisch gevolg geeft aan dergelijke vragen. De keuze om al dan niet in te gaan op potentieel discriminerende verzoeken is inderdaad de verantwoordelijkheid van de politie"*. Dit uitgangspunt van UNIA is vatbaar voor discussie¹³³. Het discriminerend gedrag van de burger kan in deze absoluut niet door de beugel, maar kan een dergelijke oproep ertoe leiden dat de politie helemaal niet zou tussenkomen? Iedere oproep moet worden behandeld, volgens de prioriteiten van het ogenblik, waarbij het bij misbruik ook evident is om op te treden tegen onterechte oproepen of tegen oproepen die de wet schenden. Verder in dit visiedocument gaan we dieper in op de kritiek die anno 2020 vanuit het middenveld wordt geuit op de politie en oplossingen die door hen worden voorgesteld.

¹³³ Dit betekent niet dat de politie geen aandacht moet besteden om na te gaan hoe dergelijke oproepen kunnen worden bestreden.

